తిరుగుబాటు

Tirugubatu

IMPERIAL RECORD
27.10.39
Telugu
2819
NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

తి రు గు బా టు

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

816

తొలిసారి.

వేయి ప్రతులు

ప్రతి పావలా.

1938 డిశంబరు

ఉషా ప్రెస్,

తెలప్రోలు.

కృతజ్ఞత

ఈ నాటకంలో సందర్భానుసారముగా నేడాంధ్రావనియందంతటా కార్మికులచే పాడబడుచున్న పాటలు, పద్యములు చేర్చితిమి. ఆ యా పాటలూ పద్యాలు వ్రాసిన కవికుమారులకు కృతజ్ఞతా వందనములు. వ్రాసిన కవులపేర్లు మాకు లభించక పోవుటవల్ల పుస్తకములో పేర్లు వుదహరించ లేకపోతిమి. ఇందుకు కవులు మన్నింతురు గాక!

హెచ్చరిక

—(౦)—

ఈ 'తిరుగుబాటు' నాటకం అన్నిహక్కు-
లూ ఆదర్శగ్రంథమండలికి చెంది యున్నవి.
గాన ఈ నాటకం వ్రాతమూలకమైన మా
అనుమతిలేనిదే ముద్రించినా, ప్రదర్శించినా
ఫిల్ముతీసినా క్రమప్రకారము చర్య జరుప
బడును.

ఇట్లు
ప్రొప్రయిటరు
1-12-1938 ఆదర్శగ్రంథమండలి.

ముందు మాటలు

తిరుగుబాటు నాటకం అందిస్తూ ఒకవిధమైన సంతోషం కలుగుతోంది. ఇంతవరకు తెలుగులో సామ్యవాదవాహిత్యం సిద్ధాంతములతో నేవుంది. ఆపుస్తకాలన్నీ కార్యరంగంలో పనిచేస్తున్న వారికి బాగా వుపయోగపడి చాలా సేవజేసినవి. కాని ప్రజాసామాన్యంలో సామ్యవాదాన్ని గూర్చి తగిన ప్రచారం కావాలంటే భిన్నభిన్న రుచులకోరే ప్రజాసామాన్యానికి పుస్తకాలుకూడా అన్నిరుచులవారికి అనువయ్యేలాగున వ్రాసి ప్రకటించి సామ్యవాదపరిజ్ఞానం కలగజేయడం అత్యావసరము.

ప్రజాసామాన్యంలో ఎన్నో సిద్ధాంత గ్రంథాలు చేయలేని పనిని 'అమ్మ'వంటి వృత్తమనవల అతి సునాయాసంగా చేయగల్గుతుంది. అలాగే నాటకాలూ, కథలూ, డక్కీకథలూ, జంగం కథలూ, ద్విపద కావ్యాలు, తుమ్మెద పాటలూ ఇదీఅదీ ఏమిటి అన్నీ సామ్యవాదభావాలతో కర్షక కార్మిక జీవితసమస్యల్తో నిండివుండాలని నా ఆశయము. ఈ ఆశయాన్ని దృక్పథంలో వుంచుకునే మేము గ్రంథప్రచురణలో ముందడుగు వేస్తూ ఈ తిరుగుబాటు నాటకాన్ని ప్రకటించాను. ఇంక 'తిరుగుబాటు'నుగూర్చి నాటక కర్తనుకూర్చి రెండుమాటలు.

నాటకకారుని గూర్చి ఆంధ్ర లోకానికి నేను వేరేపరిచయం చేయనక్కరలా. మునిమాణిక్యం నరసింహారావు గారి కథలు చదువని పత్రికా పాఠకులుండబోరు. ఆయన

యింతవరకు, నేనెరిగినంతవరకూ గృహ జీవితానికి సంబంధించినకథలే వ్రాశారు. వాటిల్లో ఆయన ప్రతి చిన్నగృహ విషయాన్ని ఎంతో ముచ్చటగా వర్ణించే వారు. అవి సాటి లేని కథలనే హిందీలోకికూడా అనువాదములై ప్రకటింపబడుతున్నై. ఆ కథలవిషయం అలావుంచి 'తిరుగుబాటు' లో పల్లెటూరు పెత్తందార్లు, వేడిరక్తం ప్రవహించుతూ వుండే దేశసేవకు నడుంగట్టే నవయువకులు, సనాతన ఛాందసులు, గ్రామాల్లోనుంచి గెంటివేయబడ్డ హరిజనులూ, యజమాని– నౌకరుల భావాలు, కులమూ, మతమూ, దేవుడూ– పాపమూ, పుణ్యమూ, మొదలైన ఎన్నో విషయాలను గూర్చి చక్కగా కథ నడిపారు. నాటకంలో కృత్రిమవర్ణన లేమీ లేకుండా హెచ్చుతగ్గు వర్ణాల వారి మధ్యజరుగుతూవుండే యథార్థసమస్యలనే ప్రదర్శించారు. చదువబోతూవుండే ఏకరువుపెట్టడం అనవసరం. నాటకంలోని గొప్పదనం, వున్నత యథార్థభావాలు పాఠకులే గ్రహింతురుగాక!

అన్ని హక్కులతో ఈ 'తిరుగుబాటు' ను ఆదర్శ గ్రంథమండలికి వ్రాసి యిచ్చిన శ్రీ మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారికి కృతజ్ఞుడ.

గద్దె లింగయ్య

సంపాదకుడు.

ఒకటో అంకం

ఒకటో రంగం

(పూర్ణయ్యశాస్త్రి యిల్లు. వైదిక కుటుంబము. శాస్త్రి, కొడుకు సుందరం- 20 ఏండ్లవాడు. పట్టణవాసం వొదిలి బి. ఏ. పట్టంతో పల్లె చేరిన యువకుడూ ప్రవేశిస్తారు)

శాస్త్రి: నాయనా కొంచెం పెందరాళే యింటికొస్తూ వుండ్రాదురా?

సుందరం: ఇవ్వాళ క్లబ్బులో టీ పార్టీ నాన్నగారూ.

శాస్త్రి: ఆ టీ పార్టీకి నీవెందుకు వెళ్లావురా? అదేదో సంఘసంస్కర్తలు ఏర్పాటు చేశారుటగా. కుల భేదాలు లేకుండా అంతా కలిసికూర్చుని ఫలహారం చేశారుటనే!

సుందరం: అవునండీ.

శాస్త్రి: అందులో చెప్పరాని వాళ్లుకూడా వున్నారా?

సుందరం: వున్నారు.

శాస్త్రి: ఛా! అప్రాచ్యుడా! ఆ మాలవెధవల ప్రక్కన కూర్చుని తిన్నావటా? నానాగడ్డీని!

సుందరం: ఏం, తింటే?

శాస్త్రి: మాలమాదిగలతో కలిసి తింటేనేమనా, నీవడగ టం. వ్యాకరణంవారి వైదికధర్మం తగలేస్తున్నావురా!

సుందరం: వాళ్ళుమాత్రం మనకంటే యెట్లాతక్కు వేమిటి?

శాస్త్రి: మనది అగ్రజన్మగాదురా? అదీగాక వాళ్లు మద్య మాంసాదులు తాగి, తిని పతితజీవితం జీవిస్తు న్నారు. వాళ్ళను ఎల్లాదగ్గరకు రానిస్తావురా?

సుందరం: దొరలుకూడా పందిమాంసమూ, గొడ్డుమాం సమూ తింటారు. కల్లుకంటె హీనమైన మత్తుపదా ర్థాలు త్రాగుతారు. పళ్ళయినా తోముకోరు. అల్లాం టి వాళ్ళతో కలిసితిరిగి తినటమేకాక అదేగౌరవమని అనుకోవటంలేదూ?

ధనమున్నయెడ గిరస్తానులిష్టమెకాని
మాలలన్నచో నరకాలమంట
వందకోళ్ళను దిన్న జందెముండిసజాలు
శుచియైన మాలను జూడరోత
శాక్తేయబలివిధుల్ శాస్త్రోక్తములెకాని
మాలచేసినదె ఛండాలకర్మ
పాలేరుపనిచేయ పనికివత్తురుగాని
కరుణజూడగమాల కానికులము

అగ్రవర్ణపుకొంపల కడ్డమైన
మైలలును సంకరంబులు మలినతయును
గలసినను సమ్మతంబగుగాని మాల
యెదురు పడినంత బ్రాహ్మణుండెగిరి పడును.

మొన్న బ్యాంకి మేనేజరుగారు మన యింటికి వస్తే మీ రెందుకు గౌరవించి టీ యిచ్చారు?

శాస్త్రి: దొరలూ మాలమాదిగలూ ఒకటేనురా?

సుందరం: ఎందుకుకాదు? రంగు భేదం తప్ప.

శాస్త్రి: వాళ్లు అధికారులు. వాళ్ళతో తిరగడం ఆప ద్ధర్మం.

సుందరం: అధికారులైనంత మాత్రాన అంటరానితనం యెట్లాపోతుంది? అధికారుల కడుపులోనుంటే మాత్రం దానివాసన కొట్టదూ మనకు. వాళ్లు త్రాగిన సారాయి అమృతమయిుండీ. పవిత్రమైన గోవుల మాంసం తిన్న వెధవలస్నేహం యెల్లావొప్పుకుంటారు? మన దేవుళ్ళను, మన ఆచారాలను దూషించే వాళ్లు మనకాదర పాత్రులా? మన రాముణ్ణి కొలుస్తూ, రాముని పేరు పెట్టుకున్న కడజాతివాడు అంటరాని వాడా? న్యాయముండాలండీ!

శాస్త్రి: అయితే వాళ్ళను దగ్గరకు చేరుస్తావా ఏమిటెరా?

సుందరం: సంఘ సంస్కరణ సమితిలో చేరాను. నిమ్న జాత్యుద్ధరణకై చేయగలిగినదంతా చేస్తానని ప్రమాణం చేశాను.

శాస్త్రి: నా చావుకు వచ్చిందిలే యిదంతా. ఏముద్ధరించాలని నీవుద్దేశ్యం?

సుందరం: అవసర విషయాలలో హరిజనుల్ని కూడా మిగతా వారిలాగ చూస్తాను. వాళ్ళకైనందిన కష్ట సుఖాలలో పాల్గొంటాను. మనఇంట్లో పనిచేయడాని క్కూడా వాళ్ళనే వుంచుకుందాం.

శాస్త్రి: అయ్యో!

సుందరం: ఏమండీ పందులగుడిసెల్లో వుండి వాటితో పాటు జీవిస్తూ, వాటి మాంసంతింటూ కల్లుతాగుతూ వున్న యెరికలదానికీ, మాలదానికీ భేద మేమిటో చెప్పండి.

శాస్త్రి: నీవన్నట్లు వాళ్ళిద్దరికీ జీవితంలో భేదమేమీ లేదుకాని......

సుందరం: కాని... మాట అలావుంచండి.

శాస్త్రి: జన్మలో భేదం.

సుందరం: అయితేనేం?

శాస్త్రి: శాస్త్రాల్లో వాళ్ళనిదూరంగా వుంచమన్నారు.

సుందరం: అంటేనేం? ఇరవై వేలసంవత్సరాల క్రితం వ్రాసిన శాస్త్రాలకు మనమెందుకు దాస్యంచేయాలె, విరుద్ధంగా వుండటం మనకు అనుకూలమూ, న్యాయమూ అని తోస్తే!

శాస్త్రి: మరి శాస్త్రవిరుద్ధంగా పోతే నరకప్రాప్తి.

సుందరం: నాన్నగారూ! మీరు శాస్త్రాలు బాగాచదువుకున్నారుగదా. గృహ్యసూత్రాలలో బ్రాహ్మణుల కెట్టి నిబంధనలున్నాయండీ? బ్రాహ్మణుడు రాజసేవ చెయ్యొచ్చా? విద్యావిక్రయం అన్నవిక్రయం చెయ్యవచ్చునా? అట్టివాళ్ళకు రౌరవాదిమహానరకం నిర్ణయం చేశాడే శాస్త్రికారుడు.

శాస్త్రి: అవును మరి.

సుందరం: ఋషినిర్మితమై పవిత్రమయిన శాస్త్రాలంటే మీకెట్లానమ్మకమో, నాకూ అల్లాంటి నమ్మకమే ననుకోండి. నేను ప్రొద్దున్న లేచిచేసేవన్నీ అశాస్త్రీయమైనవనులేకదా. నిజమాలోచిస్తే బ్రాహ్మడికుండవలసిన లక్షణాలేమున్నాయి నాలో. మీరుచిన్నప్పుడు నేర్పిన సంధ్యావందనంకూడా మరిచిపోయాను. వెధవ జంధ్యాం మాత్రాం వేళ్లాడుతోంది మీకు భయపడి. కనుక నాకు రౌరవాదిమహానరకం తప్పదన్నమాటే?

వాళ్ళతో కలిసితిరిగి దగ్గరకు చేరదీస్తే వచ్చేఎక్కువ శిక్ష ఏముంది. కాకపోతే వాళ్లు బీదవాళ్లుకాబట్టి దొరల్లాగ పైకిఅందంగా కనబడడానికి చక్కని బట్టలు వేసుకోరు. అంచేత వాళ్లుఅసహ్యాంగా వుంటారని అంటారు మీబోటి వాళ్లుతరచుగా. వాళ్లు స్నానంచేయరనీ వాళ్ళగూడేలూ, గుడిసెలూ అసహ్యాంగా వుంటాయనీ అంటారుగాని వాళ్ళ ఈ స్థితికంతటికీ మనంగాదూ కారణం!

చదువు కూడదటంచు శాసించి వారిని
పశుతుల్యులుగ జేసి వదలినాము
గుడికి రానీయక పడద్రోలి వారల
చిరము పాషండుల జేసినాము
అంటరాని కులంబటంచు వారల సంఘు
కులబహిష్కారము గూర్చినాము
కులవృత్తియని వారి సెలకొల్పి గొడ్లగో
సెడి కసాయీలను జేసినాము.
ఆర్యకుల విభాగంబుల కనుమతించి
మనము గీచినగీటును మీరకున్న
యందులకు మాలమాదిగలైరి యిపుడు
లాతియగుసెడ చండాల జాతిగలదె.

వాళ్ళకు మనం పనిజెప్పి డబ్బుసంపాదించుకునే దారి చూపితే వాళ్ళూ పరిశుభ్రంగానే వుంటారు. శుభ్రం

మాటకొస్తే మనయింట్లో దేవతార్చన చేసే అమర య్యను కొంచెం జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి. ఒంటి నిండా తామర, సవామేహపు బొబ్బలూ వాడూను. అటు వంటి నికృష్టజీవిని సహించి వాడిపంక్తిని కూర్చుని మీరు భోజనం చేయగలరుకాని మాలది వీధిగుమ్మం త్రొక్కితే సహించలేరేం? మన జవాను సాహెబు వాళ్ళను తాకి తిరిగి మనయింట్లో అన్నీ ముట్టుకుం టున్నాడు. ఎక్కడున్నాయండీ శాస్త్రాలు, నియమా లు, ఆచారాలూ మీవంటివాళ్ళ నోళ్ళలో తప్పితే.

శాస్త్రి: నాయనా! నువ్వు చెప్పినదంతా నిజమేకాని మనకెందుకు ఈ అప్రదిష్ట. నలుగురునోళ్ళలో పడట మెందుకురా?

సుందరం: న్యాయమని తోచింది చేయటానికి ధైర్యం కలిగివుండాలని నా మనవి.

శాస్త్రి: అయితే నే బ్రతికున్నన్నాళ్ళూ వూరుకో. తర్వాత నీ యిష్టం.

సుందరం:

నిమ్నజాతుల ద్వేషించు నీచకర్మ
ఫలము మనలనుజేపెగా బానిసలుగ
కన్నుగానక జేయు దుష్కర్మ ఫలము
ననుభవింపక దప్పించుకొన వశంబె.

రెండో రంగం

(నూతిబావివద్ద స్త్రీలు నీళ్ళుతోడుకుంటూ వుంటారు. అన్నివర్ణాల వారూ అక్కడ వున్నారు. సుందరం భార్యా—అన్నపూర్ణ, ఆమె అత్తగారు సీతమ్మ అందు ముఖ్యులు.)

సీతమ్మ: (నీళ్లుతోడుకుంటూ) ఎవరే మీరు?

ఈరి: ఎరికలదాన్ని అమ్మా.

సీతమ్మ: ఎరికలదానివేకద! ఎవరోననుకున్నాలే.

ఈరి: ఎవరనుకున్నారండీ అమ్మగారూ!

సీతమ్మ: ఏమనుకుంటే ఏంలేవే. తోడుకో నీళ్ళు. ఏదో అడ్డమైనవాళ్ళూ బావిదగ్గరకు వస్తారనీ, మాలమాదిగలు ఈబావిని ముట్టుకొంచానికి వస్తారనీ విన్నానులే.

ఈరి: ఎందుకు ముట్టుకుంటారండీ. వాళ్ళకేం పొయ్యేకాలం!

సీతమ్మ: గాంధీగారట. ఆయన చెప్పారట కులబేధాలుండరాదని. అల్లా వుంటేనేగాని స్వరాజ్యం రాదట.

మంగమ్మ: ఆయనకేం పోయేకాలం సీతమ్మొదినా.

సీతమ్మ: అల్లా అనబోకు వదినా. యిది కలికాలం. కలికాలంలో కులధర్మాలు నశిస్తాయని శాస్త్రాలు ఇదివరకే వ్రాశారుట. ఆయన్నంటే ఏంలాభం. మాలమాదిగలను పిలిచి ఆయనట, "ఒరే మీరుకూడ

శుభ్రంగా వుండండి. మాంసంఅవీ తినకండి. తాగి తందనాలేయకండి. మీది తక్కువకుల మనుకోవద్దు. భగవంతుడు అన్ని కులాలవాళ్ళనీ ఒక్కవిధంగానే అనుగ్రహిస్తా" డని బోధిస్తున్నారమ.

మంగమ్మ: అయ్యొనాతల్లీ! అవ్వా వాళ్ళకు చెప్పాల్సిన మాటలు. వాళ్లుకూడా అంతా చక్కగా తలనువ్వ కొని చీరా, రవికా వేసుకొని శుభ్రంగా తయారైతే యికను ఇది మాలదనీ, ఇది బోగందనీ, యిది ఎరిక లదనీ కనుక్కోటం ఎట్లా? మాలమాదిగోళ్ళకు చదువుకూడానా? చచ్చాం.

సీతమ్మ: ఇప్పుడువాళ్లు చదువుకుంచున్నారమ కూడాను.

మంగమ్మ: వాళ్ళమ్మకడుపు కాలా. చదువులే! ఏం పోయేకాలమమ్మా.

అన్నపూర్ణ: వాళ్లు చదువుకుని శుభ్రంగావుంటే నీ కెందుకు కడుపుబ్బు.

మంగమ్మ: అప్పుడు మన ఎక్కువే ముంటుంది?

అన్నపూర్ణ: ఇప్పుడుమాత్రం నీ ఎక్కువేమిటి? మనం మాత్రం చదువుకున్నామా యేడిశామా. పొట్ట పొడిచినా అక్షరంముక్క లేదు.

మంగమ్మ: నీకూడా పుట్టిందాఏం ఈపాడు బుద్ధి.

సీతమ్మొదినా చూచావా? కోడలు పోకళ్లు.

సీతమ్మ: ఏంచేశేదమ్మా! అదీ వాళ్ళాయనతో జతే.

(మాల రత్తమ్మ కుండ చంక నెట్టుకుని వచ్చి నిలబడింది. వెనకనే మరి అయిదారుగురు హరిజనస్త్రీలు వచ్చి నిలబడతారు కుండలు చేత బట్టి)

మంగమ్మ: ఎవరే మీరు?

రత్తమ్మ: కనబట్టంలేదండీ? మీమోస్తరు ఆడవాళ్ళం.

మంగమ్మ: మీ కులమేమిటంటే అట్లా మాట్లాడుతావేమిటే. పెద్దాచిన్నా లేదూ!

రత్తమ్మ: కులానికేమిలెండి. మమ్మల్ని మాలలంటారు.

మంగమ్మ: అట్లాగా. అయితే దూరంగావుండు. నీ దుంపతెగ. మీదకొస్తున్నావేమే! అయినా యిక్కడికొచ్చారెందుకు?

రత్తమ్మ: మా బావిలో నీళ్లెండిపోయినాయండీ. నీళ్లేక మలమల మాడిపోతున్నాము.

మంగమ్మ: మాడిపోతుంటే వూరిబావి ముట్టుకుని మైల పడేస్తావుషే. ఏమమ్మోయి సీతమ్మొదినా! నువ్వు చెప్పినంతా అయింది.

రత్తమ్మ: మరేంజెయ్యమంటారు? చస్తామా, ప్రాణాలు నిల్పుకోవాలె. ఊరి ముట్టుకోటంలేదండీ. వాళ్ళకంటే

మేమేం తీసిపొయ్యాం!

మంగమ్మ: ఓసి నీ వాదన ముండ. నీ కెంత పొగరే!

రత్తమ్మ: మాటలు మిగలకండి. మాలలూ మనుష్యులే. వాళ్ళూ వుప్పూ కారం తింటారు. ఇది సర్కారు బావి. మీ సొంతంకాదు. ఇందులో నీళ్లు తోడుకుం టానికి మాకూ హక్కుంది.

మంగమ్మ: ఓసి నీహక్కుముండ. మాలముండకు ఎంత...

రత్తమ్మ: యింకో మాట చెబుతున్నానండీ. మేమూ వుప్పూకారం తినేవాళ్ళమేనని. మాటలు మిగిలితే పడం. మాలలంత తీసేశారా?

మాలమాలయటంచు తూలనాడుటెగాని
మాల కష్టపుపంట మీకు వంట
మాలమాలయటంచు తూలనాడుటెగాని
మాలడొడికిన బట్ట మీకు కట్ట
మాలమాలయటంచు తూలనాడుటెగాని
మాలడేసిన కట్టె లేల ముట్ట?
మాలమాలయటంచు తూలనాడుటెగాని
అవసానమునజేర్చు సతడె చిచ్చు
అట్టి నీ మాల సోదరులైనవారి
మాలలంచును గర్హింప మాన్యమౌనె
మాలకర్థంబు తెలియని మందురాల!
మాలజాతిని నిరసింప మానుమింక.

మంగమ్మ: అయితే బావి ముట్టుకోవాలనే వచ్చారటే మీరంతా?

రత్తమ్మ: ఎక్కడా ఒక్కచుక్కైనా నీరులేదు. మమ్మల్నందర్నీ చావమంటారా?

మంగమ్మ: చస్తారో బతుకుతారో అది మీ యిష్టం. బ్రాహ్మణబావి ముట్టుకుంటానికి వీల్లేదు.

రత్తమ్మ: బావుల్లోవర్ణభేధం లేదండీ. మేం నీళ్ళు తోడుకు తీరతాం. రండే.

మంగమ్మ: ఓసి దొంగముండా ముట్టుకో చూద్దాం. తర్వాత సంగతాలోచించుకో. వూళ్ళో నలుగురూ కలిసి నిన్నూ నీ వాళ్ళనూ చావచితక్కొడతారు. తప్పుడు ముండా!

రత్తమ్మ: ఎన్నిసార్లు చెప్పినా నీకు బుద్ధిలేదమ్మా తిడతావు! నీవే తప్పుడుముండవు.

మంగమ్మ: సీతమ్మా! అన్నపూర్ణా! వెళ్ళిపోతా రేమమ్మా.

వాళ్లు: ఏంచేస్తాం వెళ్ళిపోక.

మంగమ్మ: నేనూ వస్తున్నాను ఆగండర్రా. ఇంటికెళ్ళి వూళ్ళోచెప్పి ఈ ముండలతోలు వొలిపిస్తా చూడండి.

మాలవాళ్లు: ఊఁ! అన్నీ మినికావులే.

(మాలలు నీళ్లు తోడుకుని నవ్వుతూ వెళ్ళిపోతారు.)

మూడో రంగం

(సాయంకాలం నాలుగుగంటలవేళ నాలుగుబజార్లు కలిసినచోటు. ఒక ప్రక్కగా పెద్ద మర్రిచెట్టుక్రింద గచ్చుచేసి వుంటుంది, మొదలు చుట్టూ దిమ్మగా. కమ్మసెత్తందార్లు కోటయ్యా, వీరయ్యా, సుబ్బారావూ, పూర్ణయ్యశాస్త్రీ, కోమటిగురవయ్యా, పూజారినాంచారయ్యా, షేక్ మొహిద్దీన్ సాహేబూ దిమ్మమీద కూర్చుని వుంటారు. పూర్ణయ్యశాస్త్రి సాగిస్తాడు సంభాషణ.)

శాస్త్రి: గాంధీగారు మహాత్ముడన్నారే ఆయనపెట్టిందే ఈ పెటకం.

వీరయ్య: ఆయనేంజేశాడండీ?

శాస్త్రి: మరి వీళ్ళకింత తెలివి ఎక్కడిది? ఏనాడైనా మాలమాదిగలకు ఇంత ధైర్యముందీ! వాళ్ళదగ్గరకెళ్ళి నాంగానా శుభ్రంగావుండండ్రా. మనంఅంతా ఒకటే. తాగబోకండి. చదువుకోండి. మా నెత్తినెక్కండి. అని ఎందుకు చెప్పాలె. అట్లాచెప్పబట్టే ఈ గతి కొచ్చింది.

కోటయ్య: వీళ్ళ పొగరుతీయ; వాళ్ళలో ఎంతకట్టు కుదిరిందయ్యా! ఒక దెబ్బన తాగుడు మానేశారు. వున్న వాళ్లు మనమోస్తరే కందిపప్పూ, కూరలూ తింటారంట. లేకపోతే ఏ బచ్చలాకో బలుసాకో యింత

వండుకుని తిని సుభ్రంగా వుంటున్నారట.

సుబ్బారావు: జిల్లాబోర్డువారు 25 ఏళ్ళమీద తీర్చుకో మని అప్పిచ్చారు. తాటిపాకలైనా లైనుగాతీర్చి చక్కగా వేసుకున్నారు. ఇప్పుడు గూడెం ఆశ్రమం లాగుంది. కాళీస్థలాల్లో బంతిమొక్కలూ, మందార మొక్కలూ చూస్తే ఎంత అందంగా వున్నాయను కున్నారు?

కోటయ్య: అయితే తాగుడు పూర్తిగా మానేసి నట్టేనా?

సుబ్బారావు: చాలావరకు మానేసినట్టే.

శాస్త్రి: బోర్డువాళ్ళకేం పోయ్యేకాలం. వాళ్ళకు ప్రత్యే కం బడిపెట్టి చదువుతున్నారట:

సుబ్బారావు: వాళ్లు చదివి బాగుపట్టం మంచిదేలెండి.

వీరయ్య: దాని కేంగాని బావి ముట్టుకున్నారుగందా. ఇక మన గతేమిటి?

కోటయ్య: ఎవరాముట్టుకుంది?

శాస్త్రి: రత్తి.

కోటయ్య: కనకాయి పెళ్ళాం రత్తే!

శాస్త్రి: కనకాయ కనకాయగా వున్నాడూ? వాడిప్పుడు కన్నమదాసైనాడు.

కోటయ్య: కన్నమ్మదాసా? వీపు బ్రద్దలు కొడితేసరి. దాసూ గీసూ వదుల్తుంది.

గురవయ్య: వాణ్ణి కొట్టడం ఎందుక్కు? దాని దగ్గరుంది ఏమున్నా. మంగమ్మగార్ని ముండాఅంటే ముండా అందిట.

కోటయ్య: ఎదురు తిరిగి తిట్టిందిగా? దాని తస్సాదియ్య. సుబ్బారావూ ఏమిటో బాగుచెయ్యాలంటావు. యిదే నా? నువ్వూరుకో. రేపుదాన్ని బయటికి లాగి సిగకొయ్యక పోతే చూసుకో.

శాస్త్రి: సున్నంలో కెముక లేకండా పొడిచినా పాపం లేదు.

గురవయ్య: పొడవాల్సిందే. తప్పుడుచేష్టలు; తప్పుడు చేష్టలని.

సుబ్బారావు: ఏమిటోయ్! మహా పొడవాలంటున్నావు. ఏం జేసిందోయ్ అది.

గురవయ్య: యింకేచెయ్యాలె. కోమట్లు బాంబలు తాగే మంచి నీళ్ళబావి ముట్టుకుంది చాలదూ.

వీరయ్య: ఆలోచిస్తారేంటోయ్. లేచెళ్ళి నాల్గుతన్నక.

సుబ్బారావు: కాస్తతమాయించండి. అది బావిముట్టుకుంటే తప్పొచ్చిందీ. దాని చెల్లెలు ఎంకిని.....

నాంచారయ్య: మనకెందుకు సుబ్బారావుగారూ! అనవ సరపుమాటలు.

కోటయ్య: శివుడి బావిలో ఏమన్నా నీళ్ళున్నాయా? నాంచారయ్యా?

నాంచారయ్య: ఒక్కచుక్క లేదు. రేపటినుంచి ఈశ్వ రుడికి ఆ మాలనీళ్ళే అభిషేకం చేయాలి. ఎట్లాగా భగవంతుడా అని ఆలోచిస్తున్నాను.

సాహెబ్: ఇంకా నయంకాదూ నాంచారయ్యా. మహా నందీ లేదూ, నందియాల్ దగ్గా. హక్కడా బహుత్ బడా గుడీ వుంది. దేముడినెత్తి మీద రోజూ నీళ్లుపోస్తారుట కదూ! అందుక్క హక్కడా హొక కోనేరుంది. బగాన్‌పల్లీ నవాబ్ సాహేబ్ హేటుక్క హొచ్చి కాఫర్‌కా దేముడ్కి చూచి హొళ్ళు మండి అ కోనేర్ మే హుచ్చా చేశాడ్. నవాబ్‌కా హుచ్చ దేముడ్కి తానం.

నాంచారయ్య: ఆ వెధవకు కళ్ళు పోతయి ఎప్పుడో!

సాహెబ్: గుడీ మే దేముడ్కి వుంటేగదూ కళ్లుగిళ్లు పోయేందుక్క.

నాంచారయ్య: తురకమాటలూ నువ్వూను. చాలించు.

సాహెబ్: నాకీ కోపం వస్తే ...... నేను...మీా

అయ్యా, ఏయి దొరికితేలయి పట్టుకోండి. చీల్చేసి రక్తం మునగాలిరా.

(చిందులు తొక్కుతూ)

కోటన్ని ఈరణ్ణి కోసిపారేస్తాన్
చెయ్యేసినందూకు చెక్కూలూ తీస్తాన్
రక్కినా చేతుల్ని నరికి చూపిస్తాన్
ఓలిసొమ్ముకింద ఓడుస్త రగతాన్ని
బూతుల్కిమారుగా పోటుపొడుస్తాన్
పేగుల్కి మెడలోను దండల్గవేస్తాన్
కండల్ని కాకుల్కి దండిగావేస్తాన్
కోటన్ని ఈరణ్ణి కోసిపారేస్తాన్.

వెంకటదాసు:

మాలలరక్తంలో మరిగుందిరా మగసిరి
తొత్తులరక్తంలో తొంగుందిరా శౌర్యం
కత్తిదెబ్బతో గాని కలగదుర న్యాయం
లేవండి! లేవండి!! లేచి నడువండి!!!

రండి రండ్రా.

కన్నమదాసు:

అంటరానోళ్లాని
అణిచిపెట్టామని
తొత్తుల్ని జేశారు
మత్తులోముంచారు
మత్తొదిలి లేవండి

మనశక్తి చూపండి
కత్తులూ పట్టండి
కండలూ చీల్చండి
పాపిష్టి రక్తాన్ని
బానల్లో పట్టండి.

లేవండిరా. లేవండి.

లచ్చి: (ఒక ఎర్రచీర గుడ్డ జెండావలె వాసానికి కట్టి చేత్తో పుచ్చుకుని) ఒరే! కన్నా! సుబ్బా! రండ్రా నా వెనకాలరండి. అదిగో ఆగుడి కాల్తోంది. ఎల్లి కొరివి తెచ్చుకోండి. రండి నాతో రండి. ఆళ్ళను సంపేద్దాం.

అంతా: పదండి పదండి! (అని పోతారు. మహాకల్లోలంగా వుంటుంది. మధ్యమధ్య నరికేద్దాం సంపేద్దాం అని కేకలు వినిపిస్తాయి.)

అయి పోయింది.

ఆదర్శ గ్రంథ మండలి.

ఎలమర్రు, కృష్ణాజిల్లా.

1	బ్రహ్మచర్యం	1—0—0
2	దేవీజోన్	0—8—0
3	భారతీయప్రబోధము	0—1—0
4	కర్షకుని కాలగతి	0—2—0
5	డీ వేలరా	0—8—0
6	గాంధీ గారంటే?	0—0—6
7	కమ్యూనిష్టు కరపత్రం (నిషేధము)	0—4—0
8	సామ్యవాద సిద్ధాంతాలు.	0—2—0
9	సామ్రాజ్యవాదము (నిషేధము)	0—2—0
10	మన ధనము (అయిపోయింది)	0—1—0
11	అమ్మ	1—8—0
12	కామ్రేడ్ డిమిట్రాఫ్	0—1—0
13	వలసదేశాల సమస్య	0—1—0
14	స్టాలిన్-లడ్విగ్గుల సంభాషణ	0—1—6
15	మన సంపద (10 వెం రెండో ముద్రణ)	0—1—0
16	క్రాంతి గీతాలు	0—4—0
17	మాలపిల్ల	0—4—0
18	తిరుగుబాటు	0—4—0
19	కమ్యూనిజానికే జయం	0—1—0
20	సామ్యవాదమంటే?	0—5—0

——(*)——

నవశక్తి

(ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సోషలిష్టు పార్టీ పత్రిక)

బెజవాడ.

కార్మిక-కర్షక సమస్యల్ని శాస్త్రీయంగా-వివరించే ఉత్తమ వ్యాసాలతో—

ప్రపంచపరిస్థితుల్ని భారతీయస్వాతంత్ర్య విప్లవోద్యమ వివరాల్ని వివరించే చక్కని రచనతో—

ఘాటైన సంపాదకీయాలతో—

ఆంధ్రంలో వెలువడే-సోషలిష్టు వారపత్రిక ఇది ఒక్కటే

చందా ఏడాదికి 3—0—

విడిప్రతి 0—1—

The National Front

65. E. Girgaon Road - - BOMBAY.

ఆంగ్ల భాషలో వెలువడే మార్క్సిష్టు వారపత్రిక.

చందా ఏడాదికి 4—0—

6 నెలలకి 2—0—

The New Age

277, Triplicane High Road - MADRAS.

ఆంగ్లభాషలో — వెలువడే మార్క్సిష్టు మాసపత్రిక.

చందా ఏడాదికి 1—8—

విడిప్రతి 0—2—